

Голас Рацзімы

Літоўскі ГСП
Ірацёнорскі, 9
Літоўскі ГСП

№ 23 [1183] ЧЭРВЕНЬ 1971 г. ВYДАННЕ БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВ'ЯЗЯХ З СУАЙЧЫНІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ ГОД ВYДАННЯ 16-ТЫ ЦАНА 2 КАП.

ГАСПАДЫНЯ ІДЗЕ Ў МАГАЗІН

Бадай, няма таго дня, каб гаспадыня не ішла ў магазін. Ходзяць за пакупкамі, вядома, і яе муж, і дзеці, але найчасцей даводзіцца ёй. Яна заўсёды клапоціцца, каб усё было куплена, каб усё ў сям'і было накармлены і дагледжаны і, нарэшце, каб эканомна расходуваўся сямейны бюджэт. Мужчына ж, нават вельмі старанна, хатніх спраў так не ўладкуе, як сама гаспадыня. Тут яе талент і аўтарытэт — бяспрэчныя.

Адпраўляючыся ў магазін, кожная гаспадыня збіраецца купіць усё, што ёй неабходна, па сходнай цане і патраціць як мага менш часу. Як спаўняецца гэта яе жаданне? Ці задавальняюць прадпрыемствы гандлю ўсе яе патрэбы?

Сёння нашай беларускай гаспадыні ёсць што і ёсць за што купіць. Мінуты тыя часы, калі яна прастойвала падоўгу ў чэрагах, калі не хапала прадуктаў і тавараў. З гэтым прыходзіла мірыцца, бо тады, у паліваенныя гады, мы будаваліся, аднаўлялі народную гаспадарку, і таму ў нас не даходзілі рукі да вырашэння многіх пытанняў быту. Зараз гандаль паспяхова спраўляецца са сваімі задачамі.

Возьмем любую беларускую гаспадыню — з Мінска ці з Гомеля, Полацка ці Баранавіч. Ёй уласціва ўпэўненасць у заўтрашнім дні, вера ў няспыны рост дабрабыту сваёй сям'і, таму што цэны на прадукты і тавары масавага ўжытку ў нашай краіне не павышаюцца, а пакупная здольнасць рубля ніколі не мяняецца. Стабільнасць цэнаў і грошай з'яўляюцца, такім чынам, падставой аптымізму нашай хатняй гаспадыні.

Гандаль называюць барометрам жыццёвага ўзроўню людзей. Барометр гэты ва ўмовах савецкага ладу паказвае няўхільнае паліпшэнне дабрабыту. Калі, напрыклад, у 1965 годзе кожны мінчанін выдаткаваў на пакупкі 672 рублі, то летась — 895 рублёў. Паліпшэнне, як бачыце, прыкметнае. Дзякуючы яму наша мінская гаспадыня за мінулыя пяцігодку павялічыла пакупкі мяса і мясапрадуктаў на 43,7 працэнта, яек — на 81,8 працэнта, маляка і малочных прадуктаў — на 58 працэнтаў, кандытарскіх вырабаў — на 60 працэнтаў. Значыць яе аптымізм трывалы і пастаянны.

Сказанае — адзін бок справы. Другі заключаецца ў тым, што гандлёвая сетка ў Беларусі штогод пашыраецца, а гандаль удасканальваецца. Толькі ў сталіцы рэспублікі ў мінулым годзе адкрыта 117 новых магазінаў — 91 харчовы і 26 прамтаварных. У кожным мікрараёне горада ёсць усё найважнейшыя прадпрыемствы гандлю. Такім чынам, каб купіць хлеб і іншыя прадукты, абутак, адзенне і яшчэ незлічоную колькасць патрэбных у хатняй гаспадарцы прадметаў, хадзіць далёка не даводзіцца.

Хлебны магазін заўсёды бывае недалёка ад дому. Прышоўшы ў яго, гаспадыня купіць хлеб, булкі, цукар, каву. Наогул, яна тут можа выбраць, як кажуць, усё, што душа захоча, таму што хлеба-булачных і кандытарскіх вырабаў магазіны забяспечваюцца ў самым шырокім асартыменце. Гэтак жа і ў харчовых магазінах. Разнастайныя каўбасы, мяса, птушка, малочныя прадукты, рыба, кансервы — выбірай што хочаш па свайму густу. Купішы што трэба тут, яна накіроўваецца ў магазін гародніны, дзе ёй прапануюць усё: ад мараканскіх апельсінаў і балгарскіх ранніх памідораў да беларускіх яблык, шчаўра і бульбы. Такім чынам, скардзіцца на работнікаў харчовага гандлю гаспадыня не мае ніякіх падстаў — яна імі задаволена.

Задавальняюць попыт на сельніцтва і магазіны, якія гандлююць прамысловымі таварамі — гатовым адзеннем, абуткам, тканінамі, трыкатажам, бялізнай, парфумаў і г. д. Што гэта так, сведчыць вонкавы выгляд прахожых на вуліцах нашых гарадоў і вёсак. Выгляд гэты адзначаюць і землякі, якія прыязджаюць у Беларусь і, убачыўшы людскі нагоўп, гавораць: «Усе апрануты так, як і ў Лондане ці Нью-Йорку». Дзеля справядлівасці варта ўсё ж адзначыць, што асобныя высокакасныя тавары не заўсёды бываюць у продажы, аднак такая з'ява не працягла, а выключэнне. Зменіцца, напрыклад, мода — а ў апошнія гады яна мяняецца часта і раптоўна — вось і прыходзіць жанчынам тэрмінова шукаць доўгія паліто і максі-спадніцы або мяняць зусім новыя «шпілкі» на таўшчэзныя абцасы, якіх прамысловасць не па-

За апошні час да непазнавальнасці змяніўся знешні выгляд не толькі сталічных магазінаў, але большасці гандлёвых цэнтраў у раённых гарадах і вёсках. НА ЗДЫМКУ: Столінскі гастронам, які працуе па метаду самаабслугоўвання.

спела ў дастатку выпусціць, адстаючы ад паспешлівай моды.

Гаспадыня наша — маці і жонка, сяброўка і работніца. Таму і мясцовыя ўлады, і кіраўнікі гандлю клапоціцца, каб берагчы яе вольны час, аблегчыць ёй хатнюю работу. Па гэтай прычыне ва ўсіх вялікіх і малых гарадах штогод адкрываюцца новыя магазіны паўфабрыкатаў, малочныя і дзіцячыя кухні. Сёлета ў Мінску будуць адкрыты так званыя сталы заказы на аўтамабільным, трактарным, гадзінніковым, падшыпніковым, матарным і іншых заводах. Гаспадыня-работніца зможа заказаць патрэбныя тавары і рабіць пакупкі, не адлучаючыся з месца работы. Летась, напрыклад, па такіх папярэдніх заказах у сталі-

цы прададзена тавараў на 3 404 000 рублёў. Усё больш практыкуецца і дастаўка тавараў дамоў, асабліва старым і хворым людзям, інвалідам.

Генеральны курс нашага гандлю — метады самаабслугоўвання. Гандаль па такому метаду падабаецца гаспадыні, бо ён зручны, эканоміць сілы і час. Згодна з гэтым курсам магазіны і перабудоўваюць сваю работу — у Мінску па метаду самаабслугоўвання працуе каля 30 працэнтаў магазінаў. Карыстаюцца папулярнасцю і аддзельныя ўнівермагаў пад назвай «Усё для гаспадыні», дзе прапануюцца самыя разнастайныя вырабы хатняга ўжытку.

Кожная гаспадыня хоча і трабуе, каб яе культурна абслугоўвалі. Хаця гэты бок ганд-

лю яшчэ мае недахопы, варта адзначыць, што культура няспынна павышаецца. Сам выгляд магазінаў, іх санітарны стан, упакоўка тавараў, рэклама, вітрыны — наогул, усё, што нават цяжка тут пералічыць, — сёлета лепшыя, чым летась, а праз год будуць яшчэ лепшымі, бо культура гандлю карыстаецца пільнай увагай і мясцовых Саветаў і партыйных органаў.

Калі сёння выйсці на мінскую вуліцу, то можна ўбачыць нашу гаспадыню. Яна вяртаецца дамоў з поўнай сумкай пакупак, паверх якіх ляжаць купленыя ў апошнюю чаргу кветкі. Яны без слоў сведчаць, што гаспадыня сваім паходам у магазіны задаволена.

У ПАЛЁЦЕ СТАНЦЫЯ «МАРС-3»

ПАВЕДАМЛЕННЕ ТАСС

У адпаведнасці з праграмай вывучэння планет Сонечнай сістэмы і з мэтай правядзення больш поўных даследаванняў планеты Марс 28 мая 1971 года ў 18 гадзін 26 мінут па маскоўскаму часу ў Савецкім Саюзе ажыццёўлен запуст аўтаматычнай міжпланетнай станцыі «Марс-3».

Схема вываду станцыі «Марс-3» на геліяцэнтрычную траекторыю палёту да планеты аналагічная схеме вываду аўтаматычнай міжпланетнай станцыі «Марс-2».

Вага аўтаматычнай міжпланетнай станцыі без апошняй ступені ракеты-носьбіта — 4 650 кілаграмаў.

На станцыі «Марс-3» устаноўлены комплекс навуковых прыбораў, прызначаных для даследаванняў планеты Марс і акружаючай яе прасторы, а таксама апаратура для вывучэння структуры радыёвыпраменьвання Сонца ў метравым дыяпазоне хваляў, распрацаваная і вырабленая спецыялістамі Францыі ў адпаведнасці з савецка-французскай праграмай супрацоўніцтва па даследаванні касмічнай прасторы ў мірных мэтах.

Кіраванне палётам дзвюх міжпланетных станцыяў ажыццяўляецца з Цэнтра далёкай касмічнай сувязі. Паступаючая інфармацыя апрацоўваецца ў каардынацыйна-вылічальным цэнтры і ў інстытутах Акадэміі навук СССР.

ПЛЮС ТЫСЯЧЫ ГАЛАСОЎ

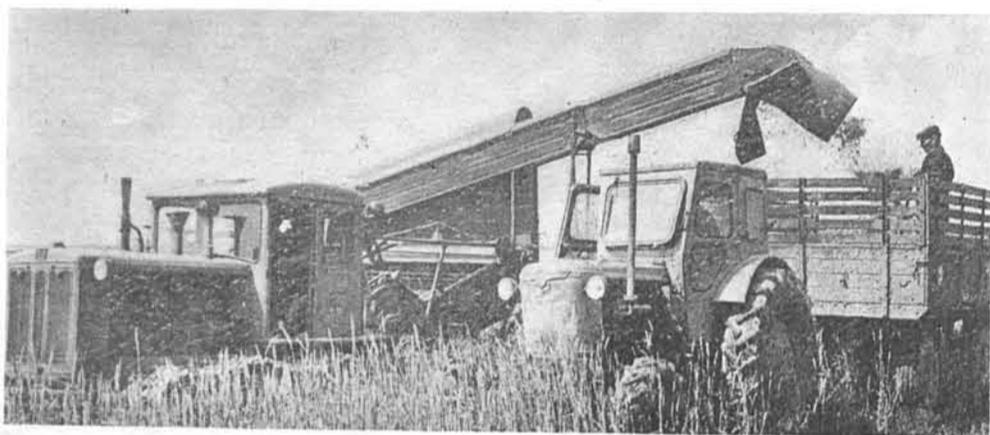
Любая гаспадарчая ці арганізацыйная перабудова ў нашым грамадстве ўрэшце мае адзіную мэту: прыцягнуць да ўдзелу ў вырашэнні важных дзяржаўных або эканамічных пытанняў як мага больш працоўных і за кошт паўнейшага выкарыстання калектыўнага вопыту палепшыць ход спраў. Менавіта з такім прыцэлам III Усесаюзна з'езд калгаснікаў, што адбыўся ў Маскве ў лістападзе 1969 года, прыняў паставу аб стварэнні ў нашай краіне Саветаў калгасаў.

Прадстаўнікі калгаснай вёскі, якія сабраліся ў Крамлёўскім Палацы з'ездаў з усіх рэспублік і аўтаномных абласцей Савецкага Саюза, запісалі ў паставу: «З мэтай далейшага развіцця калгаснай дэмакратыі, калектыўнага абмеркавання найбольш важных пытанняў жыцця і дзейнасці калгасаў, абагульнення вопыту арганізацый вытворчасці і выпрацоўкі рэкамендацый па больш поўнаму выкарыстанню рэзерваў росту грамадскай гаспадаркі... стварыць выбарныя Саветы

калгасаў у раёнах, абласцях, краях, рэспубліках і ў цэнтры». Да апошняга часу адзінай формай удзелу калгаснікаў у кіраванні сваёй гаспадаркай заставаўся вышэйшы орган калгаса — агульны сход. На гэтых сходах, а ў перапынках паміж іх скліканнем на пасяджэннях праўлення калгасаў, члены сельгасарцелі абмяркоўвалі і прымалі рашэнні па ўсіх бягучых пытаннях унутранага жыцця гаспадаркі.

Аднак жыццё не стаіць на месцы. Усё буйнейшымі і больш складанымі па структуры становяцца калгасы, а ў сувязі з іх спецыялізацыяй, якая ў апошні час у сельскай гаспадарцы краіны набывае ўсеагульны характар, пашырваюцца дзелавыя кантакты паміж суседнімі гаспадаркамі. Як вырашаюць узнікшыя ў сувязі з гэтым агульныя праблемы, не партуючы асноўнага прыцыпу калгаснага ладу — дэмакратычнасці? Выйсце даюць раённыя Саветы калгасаў, на якіх цяпер выбраныя прадстаўнікі з

ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ ● ФАКТЫ ● ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ ● ФАКТЫ ● ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ ● ФАКТЫ ● ПАДЗЕІ ●

ПОЗНАНЬСКАЯ МІЖНАРОДНАЯ

У польскім горадзе Познань хутка адкрыецца 40-ы па ліку міжнародны кірмаш. У юбілейным кірмашы гэтага года паждалі ўдзеліць фірмы больш за 35 краін.

Як і на ранейшых кірмашах, Савецкі Саюз сярод замежных краін самы буйны экспанент. У савецкай экспазіцыі многа прадукцыі беларускай прамысловасці. Тут і фрэзерна-адразны станок мадэлі «В-66А» Мінскага завода імя Кірава, і грузавыя аўтамабілі «МАЗ-500А», і веласіпеды «В-138» Мінскага мотавелазавода, трактарны пагрузчык Гомельскага завода, вырабы магільскага завода «Электрарухавік», Гомельскага электратэхнічнага, мінскіх заводаў — гадзіннікавага, халадзільнікаў, інструментальнага і іншых.

ПІЯНІНА НА ЭКСПАРТ

Вялікім поспехам карыстаецца прадукцыя Барысаўскай фабрыкі пяніна. Штогод тут выпускаецца каля 19 тысяч выдатных музычных інструментаў, якія вызначаюцца прыемным гучаннем, прыгожай аддзелкай.

«ПРАМЕНЬ» ПРАПАНУЕ НАВІНКИ

Каля двухсот новых мадэлей абутку прапануюць сёлета насельніцтву канструктары-мадэльеры мінскага абутковага вытворчага аб'яднання «Прамень». Першая навінка — элегантныя жаночыя боцікі на замах-маланках — паступіла ўжо ў магазіны. Сёлета майстры аб'яднання выпускаць 100 тысяч пар такога абутку.

Жанчыны атрымаюць паўмільёна пар зручных, лёгкіх і прыгожых басаножек самых сучасных мадэлей. У гэтым годзе будзе выпушчана таксама 380 тысяч пар мужчынскіх і хлапчучых сандалет новай, аблегчанай канструкцыі.

Цяпер барысаўчане выконваюць свой першы міжнародны заказ. Яны рыхтуюць 150 пяніна «Беларусь-6» для адпраўкі ў Народную Рэспубліку Балгарыю і невялікую партыю — для Югаславіі.

САМЫ ВЯЛІКІ У КРАІНЕ

На Мінскім заводзе халадзільнікаў поўным ходам ідзе падрыхтоўка да выпуску новага хатняга халадзільніка «Мінск-6».

Гэта самы вялікі халадзільнік з выпускаемых у краіне. Яго ёмістасць — 240 літраў. Тэмпературныя ўмовы новага апарата забяспечаць працяглае захоўванне свежых прадуктаў.

«Мінск-6» зручны ў эксплуатацыі. Ён мае рэгулюемыя па вышыні паліцы, сасуды для асобнага захоўвання мяса, рыбы, гародніны і фруктаў, спецыяльныя аддзяленні для масла, сыра, напіткаў і іншых прадуктаў.

У канструкцыі халадзільніка шырока выкарыстаны каляровыя пластыкі, алюміній і нержавеючыя сталі, што надае яму сучасны выгляд.

Па сваіх тэхніко-эканамічных паказчыках і эстэтычным афармленні «Мінск-6» знаходзіцца на ўзроўні лепшых замежных узораў.

ХУТКА І ТРЫВАЛА

На Гродзенскім камбінаце будаўнічых матэрыялаў выведзены на праектную магутнасць першы ў краіне цэх па выпуску вырабаў з бетону аўтаклаўнага цвярдзення па вібратэхналогіі. Яго вытворчасць заснавана на выкарыстанні мясцовых матэрыялаў і адходаў прамысловасці. Аўтаклаўны бетон больш танны і лягчэйшы па вазе, чым жалеабетон, мае высокую целаізалецыйныя ўласцівасці. Асноўнай сыравінай для яго служаць вапна і пясок. Да іх дадаюцца ў мікрадозах цэмент, гіпс і алюмініевая пудра.

ФІЗІКІ САБРАЛІСЯ У МІНСКУ

У сталіцы Беларусі адбылася ўсесаюзная канферэнцыя па праблемах хімічнай сувязі ў паўправадніках і паўметалах. У рабоце канферэнцыі прынялі ўдзел вучоныя з Масквы, Ленінграда, саюзных рэспублік краіны і госці з Англіі, Балгарыі, Венгрыі, ГДР, Індыі, Польшчы, Фінляндыі, Францыі, ЧССР, Японіі. На канферэнцыі было заслухана звыш ста навуковых дакладаў.

У калгасе «Пагранічнік» Брэсцкага раёна загадзя клапацяцца аб стварэнні трывай кармавой базы. Сёлета тут будзе закладзена 1 800 тон сенажу — па тры тоны на кожную карову. НА ЗДЫМКУ: касьба азімага жыта на сенаж.

Фота В. ГЕРМАНА.

БУДАЎНІЧЫ МАТЭРЫЯЛ — КАПРОН

Два мільёны абліцовачых плітак сёлета выпускаць Гомельскі камбінат па перапрацоўцы другаснай сыравіны. Гэты выдатны рознакаляровы будаўнічы матэрыял пойдзе для ўпрыгожвання сцен і падлогі ў магазінах, сталовых, кафэ, рэстаранах і г. д.

Для вырабу плітак камбінат выкарыстоўвае адходы капрону — абрэзкі тканіны, жгут, панчохі, якія раней проста выкідваліся. Новы матэрыял — пліткі — па сваёй трываласці, зручнасці, прыгажосці нічым не ўступае традыцыйнай кераміцы.

ДЫПЛОМ, АТЭСТАТ І МЕДАЛЬ

Асінаўская сярэдняя школа Чавускага раёна стала вядома педагогам і вучоным-фізікам усёй краіны. Гэту папулярнасць ёй прынес выпускнік 10-га класа Аляксандр Снегіроў, які заваяваў на ўсесаюзнай алімпіядзе юных фізікаў у Новасібірску Дыплом першай ступені.

У Асінаўскай сярэдняй школе Аляксандр Снегіроў за пяць тыдняў да заканчэння навучальнага года атрымаў атэстат сталасці асабага ўзору і залаты медаль. Беларускі школьнік, які заваяваў званне пераможцы ў Новасібірску, залічаны кандыдатам у склад каманды Савецкага Саюза на міжнародную алімпіяду юных фізікаў.

ВЕРХНЯДЗВІНСКІЯ МАЙСТРЫ

На Верхнядзвінскую фабрыку мастацкіх вырабаў з Масквы прыйшла добрая вестка. За работы, прадстаўленыя на Усесаюзнай выстаўцы-конкурсе твораў дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва, ВЦСПС узнагародзіў Соф'ю Патроўскую і Ганну Барок дыпламамі першай ступені. На выстаўцы-конкурсе яны дэманстравалі вышытыя беларускім арнамантам ручнікі і дарожкі.

СЕГОДНЯ В НОМЕРЕ

ДЛЯ ТЕХ, КТО НЕ ЧИТАЕТ ПО-БЕЛОРУССКИ

Торговлю называют барометром уровня жизни людей. В условиях нашей страны он показывает постоянное улучшение благосостояния населения. Прошли те времена, когда в наших магазинах не доставало товаров первой необходимости. Сегодня хозяйка, собираясь в магазин, знает, что сможет сделать там любую покупку, затратив на это минимум времени. Только в Минске в прошлом году открылось 117 новых магазинов. Сотни современных торговых центров появились в других городах и селах республики («ГАСПАДЫНЯ ІДЗЕ У МАГАЗІН», 1 стр.).

По решению III Всесоюзного съезда колхозников в нашей стране создан новый демократичный орган колхозного управления — Советы колхозов. Цель деятельности Советов привлечь к участию в решении самых разнообразных вопросов колхозной жизни более широкий круг работников села. Итогом первого года работы Советов в нашей республике посвящен комментарий «ПЛЮС ТЫСЯЧИ ГАЛАСОЎ» [2—3 стр.].

Подготовительный факультет Белгосуниверситета имени В. И. Ленина отметил свое десятилетие. Более тысячи юношей и девушек из 27 стран Азии, Африки, Латинской Америки и Европы окончили этот факультет. Здесь они изучили русский язык, получили первые впечатления о стране, где потом овладевали специальностями врачей, инженеров, педагогов («СЯБРОЎСТВА, ЗАМАЦАВАННЕ ВЕДАМ», 3 стр.).

Директор Института языкознания АН БССР Михаил Судник в статье «БАГАЦЦЕ МОВЫ — ЗДАБЫТАК НАРОДНЫ» [4 стр.] рассказывает об итогах научных поисков коллектива института. В до-революционной Белоруссии не было ни одного печатного учебника по родному языку. Теперь издана масса учебной и специальной литературы по этой отрасли знаний.

«40 ГОД ПРАЦЫ І БАРАЦЬБЫ» [4—5 стр.] — увлекательная экскурсия по залам музея Могилевского завода искусственного волокна. Молодые рабочие, впервые придя на завод, обязательно посетят его. Здесь они узнают историю возникновения предприятия, увидят портреты выдающихся людей, которые когда-то работали и продолжают работать на нём.

ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ ● ФАКТЫ ● ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ ● ФАКТЫ ● ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ ● ФАКТЫ ● ПАДЗЕІ ●

Усіх гаспадарак раёна, сабраўшыся разам, могуць лёгка прыйсці да любой дагаворанасці.

Другі напрамак работы створаных год назад Саветаў калгасаў — вывучэнне і паўсюднае ўкараненне вопыту работы лепшых калектываў. Раней нярэдка здаралася так, што накоплены гадамі вопыт доўгі час заставаўся здабыткам гаспадаркі, якая першай знайшла новае, толькі таму, што не было прадстаўнічага міжкалгаснага органа, які мог бы аперацыйна выпрацаваць рэкамендацыі па масаваму выкарыстанню гэтага прагрэсіўнага метад.

Саветы калгасаў, пачынаючы ад саюзнага і канчаючы раённымі — кожны ў сваёй сферы, сканцэнтравалі асноўныя намаганні на пошуку і ўкараненні ў вытворчасць усяго новага і перадавага.

Акрамя гэтага, Саветы калгасаў садзейнічаюць пашырэнню дзяржаўна-калгасных сувязей, палепшэнню збыту і перапрацоўкі сельгаспрадукцыі, раз-

віццю дапаможных прадпрыемстваў і промыслаў у калгасах, падрыхтоўчы і павышэнны кваліфікацыі кіруючых кадраў і спецыялістаў, больш рацыянальнаму выкарыстанню працоўных рэсурсаў.

Хто ж тыя, каму даверана права галасаваць ад імя свайго калгаса, раёна, вобласці ці нават рэспублікі пры вырашэнні такіх разнастайных задач?

У Саветы калгасаў, згодна з рашэннем з'езду, выбіраліся самыя лепшыя і аўтарытэтыныя члены калгасаў і звязаных з калгасамі арганізацый і ўстановаў. Гэта кіраўнікі гаспадарак, вядучыя спецыялісты, лепшыя па прафесіі, ветэраны працы.

У Гродзенскім абласным Саўеце калгасаў, з работай якога мне нядаўна давялося пазнаёміцца, налічваецца, напрыклад, 78 чалавек. У асноўным гэта калгаснікі, але сюды ўваходзяць кіраўнікі абласных арганізацый і ўстановаў, дзейнасць якіх звязана з сельскай гаспадаркай. Присутнасць на пасяджэннях Савета ўпраўляючага

трэста меліярацыі, старшыні абласнога камітэта прафсаюза рабочых і служачых сельскай гаспадаркі і нарыхтовак, старшыні Міжкалгасбуда, дырэктара абласной сельгасгаспадарчай адраснай станцыі, старшыні абласнога аб'яднання «Сельгастэхнікі» і іншых адказных работнікаў дае магчымасць на месцы ўгадзяць планы, для рэалізацыі якіх патрэбна супрацоўніцтва адразу некалькіх арганізацый.

Ці кампетэнтныя астатнія члены Савета? Дастаткова пералічыць іх «тытулы», каб даць станоўчы адказ. Вітольд Грыц, механізатар калгаса «Ясная палана» Ашмянскага раёна, — неаднаразовы пераможца абласных спаборніцтваў механізатараў. Звенявая па вырошчванню льну Марыя Каранеўская з калгаса «Рассвет» Навагрудскага раёна — Герой Сацыялістычнай Працы, атрымлівае самыя высокія ў вобласці ўраджай «паўночнага шоўку». Механік калгаса «Чырвоны партызан» Смагонскага раёна

Пётр Ліс — дэпутат Вярхоўнага Савета БССР. Спіс можна прадоўжыць: кожны член Савета — выдатны спецыяліст, які да таго ж мае вопыт арганізатарскай работы.

— Наш Савет можа выпрацаваць рэкамендацыі фактычна па любому пытанню калгаснага жыцця, — характарызуе работу Савета начальнік арганізацыйнага калгаснага аддзела абласнога ўпраўлення сельскай гаспадаркі Анатоль Мозыр.

У тым, што ён мае рацыю, пераканаешся, калі перагорнеш старонкі пратаколаў пасяджэнняў Савета за мінулы год. На іх былі зацверджаны рэкамендацыі аб ільготы і прывілеях ветэранам калгаснага ладу і заслужаным калгаснікам. Сотні людзей, якія ўсё жыццё працавалі на зямлі, акрамя заслужанай пашаны, карыстаюцца цяпер шэрагам матэрыяльных дабраў. Калгасы выплачваюць ім павышаныя пенсіі, выдаюць бясплатныя пуцёўкі ў санаторыі і дамы адпачы-

ну, дапамагаюць весці асабістую гаспадарку.

У красавіку мінулага года Усесаюзнае Савет калгасаў прапрацаваў рэкамендацыі па сацыяльнаму страхаванню калгаснікаў. Члены калгасаў цяпер таксама, як і рабочыя, атрымліваюць выплату за часовую непрацаздольнасць, ільготныя пуцёўкі ў месцы адпачынку і санаторыі. Гродзенскі Савет калгасаў прапанаваў гаспадаркам вобласці адлічыць у фонд сацыяльнага страхавання 2,4 працэнта гадавога даходу. Дзякуючы гэтаму толькі летась калгасны фонд страхавання вобласці склаў 3,2 мільёна рублёў.

З дня ўтварэння новага органа калгаснай дэмакратыі прайшло крыху больш года. Асноўная работа яшчэ наперадзе. Аднак галоўны вынік новаўвядзенага бачны ўжо сёння: калгасная дэмакратыя стала значна шырэйшая, далучыўшы да сябе тысячы новых галасоў.

Вячаслаў ХАДАСОУСКІ.

СЯБРОўСТВА, ЗАМАЦАВАННЕ ВЕДАМІ

Падрыхтоўчы факультэт Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта імя У. І. Леніна, дзе займаюцца замежныя студэнты, адзначае сваё дзесяцігоддзе. Мабыць, ні адзін юбіляр не атрымліваў так многа і такіх «далёкіх» віншавальных пісьмаў і тэлеграм, як гэты. І не дзіўна: падрыхтоўчы факультэт закончыў звыш 1100 юнакоў і дзяўчат з 27 краін Азіі, Афрыкі і Лацінскай Амерыкі — Кубы, В'етнама, Кені, Танзаніі, Ганы, Самалі, Манголіі, Нігерыі, С'ера-Леоне, Конга (Браззавіль), Мазамбіка, Гвінеі і іншых.

Вучацца студэнты на факультэце ўсяго дзесяць месяцаў і дыпламаў аб набыцці вышэйшай адукацыі, вядома, яшчэ не атрымліваюць. Але шлях да выбранай прафесіі ляжыць менавіта праз гэты факультэт. Справа ў тым, што многія, прыезджыя да нас, ведаюць толькі некалькі рускіх слоў. А ў вышэйшых навучальных установах ім даводзіцца слухаць лекцыі, здаваць залкі і экзамены, абараняць курсавыя і дыпломныя работы разам з савецкімі студэнтамі. Вось чаму пры вядучых вышэйшых навучальных установах Масквы, Ленінграда, Кіева, Ташкента, Мінска і іншых гарадоў Савецкага Саюза былі адкрыты падрыхтоўчы факультэты. Тут студэнты вучаюцца рускую мову і асновы прыродазнаўчых і гуманітарных навук.

Цяпер на падрыхтоўчым факультэце БДУ імя У. І. Леніна вучыцца каля 150 студэнтаў-іназемцаў. Ім, як і савецкім студэнтам, прадастаўлены інтэрнаты, стывендыя, яны бясплатна карыстаюцца бібліятэкамі, чытальнымі заламі, кабінетамі, лабараторыямі з навішым сучасным абсталяваннем.

У нумарах насеннай газеты падрыхтоўчага факультэта «Дружба» можна прачытаць, напрыклад, такія словы: «Як толькі мы прыехалі сюды, адразу з прыемнасцю адчулі клопаты савецкіх людзей, якія імкнуліся растлумачыць нам усё незразумелае, дапамагалі прывычыцца да новых абставін. Нас пазнаёмілі з народнымі традыцыямі. Руская мова, зразумела, вельмі адрозніваецца ад в'етнамскай, і ўсё ж, вывучаючы яе, мы адчуваем яе своеасабліваю прыгажосць і меладычнасць...» Гэта словы в'етнамца Нгуен Зуй Хыу.

На занятках і ў вольны ад вучобы час на факультэце вядзецца вялікая работа па азнаямленню іназемных юнакоў і дзяўчат з нашай Савецкай краінай. Яны — часта гасці на прадпрыемствах Беларускай сталіцы, у сярэдніх школах і дашколь-

ных установах, у дамах культуры, музеях, тэатрах і кіно. Ужо склалася на факультэце свая традыцыя — у пачатку навучальнага года наведваць мемарыял Хатынь і Курган Славы, а завяршаць навучальны год экскурсійнай паездкай у крэпасць-герой Брэст. У час летніх канікул студэнты-іназемцы ахвотна адпраўляюцца ў падарожжа ў аўтапаездах «Дружба», маршруты якіх пралягаюць

яблыня лясная. Якіх толькі відаў дрэў не сустранеш тут!

Багаты і разнастайны раслінны свет батанічнага саду Негарэльскага навучальна-даследнага лягсаса Беларускага тэхналагічнага інстытута. Яго наведанне — нібы экскурсія адразу на ўсе кантыненты.

— У дэндраары расце 112 парод дрэў і кустарнікаў, каля 780 відаў кветак, — расказвае дырэктар батанічнага

саду Р. Харытановіч. — Яны размешчаны па батаніка-геаграфічнаму прынтцыпу з вылучэннем сямі асноўных зон: Паўночнай Амерыкі, Японіі і Кітая, Далёкага Усходу, Сярэдняй Азіі, Сібіры, Крыма і Каўказа, Еўропы, Кожная з гэтых зон прадстаўляе раслінны свет асобных краін і частак свету.

Дэндраарый лягсаса закладзены ў 1954 годзе. Цяпер ён займае 14 гектараў. Тут ёсць таксама інтрадукцыйны гадавальнік, матачная плантацыя і гатунковавыпрабавальны ўчастак. На іх студэнты праводзяць розныя даследы пад кіраўніцтвам загадчыка кафедры лесагадоўлі Беларускага тэхналагічнага інстытута прафесара Б. Жылкіна.

Многія дрэвы і кусты ўжо даюць плады. Першы збор быў пяць год назад. Зараз зялёная лабараторыя мае свой уласны пасяўны матэрыял. Гэта насенне пенсільванскай вішні, віргінскай чаромхі, заходняй тулі, прырэчнага клё-

ну, маньчжурскай араліі, акантапанакса, арэха чорнага і шэрага. Батанічны сад можа забяспечваць насеннем дрэў і кустоў, якія тут прыжыліся, многія лесагадоўчыя гаспадаркі.

Студэнты, якія штогод праходзяць вытворчую практыку ў лягсасе, вывучаюць не толькі раслінны, але і жывёльны свет. Пры батанічным садзе створаны музей прыроды, дзе экспануюцца чучалы

НАШЫ КАРЭСНАДЭНТЫ НАВЕДАМЛЯЮЦЬ

па Беларусі, у Ленінград, Кіеў і іншыя гарады.

Выпускнікі падрыхтоўчага факультэта сёння займаюцца ў 65 вышэйшых і 50 сярэдніх спецыяльных навучальных установах 25 гарадоў краіны. Многія з іх працягваюць вучобу ў БДУ.

Універсітэт ужо мае сваіх «ветэранаў». Напрыклад, кубінец Арланда Рэйноса вучыўся на падрыхтоўчым факультэце, затым паступіў на хімічны факультэт, закончыў яго і зараз працуе на Кубе ў Акадэміі навук. В'етнамец Нгуен Куанг Мінь закончыў фізічны факультэт, працаваў на працягу некалькіх год выкладчыкам аднаго з інстытутаў у Ханой, пасля вярнуўся ў БДУ і абараніў кандыдацкую дысертацыю. Афрыканец Джон Флетчар закончыў фізфак і цяпер займаецца ў аспірантур універсітэта.

Дзе б ні былі выпускнікі факультэта, яны не забываюць сваіх савецкіх сяброў. Вось што расказвае, развітваючыся з БДУ, студэнт Федэратыўнай Рэспублікі Камерун Бвамбі Самуэль: «Я прыехаў у Мінск як былі студэнт падрыхтоўчага факультэта, як былі прэзідэнт Зямляцтва студэнтаў з Камеруна, каб развітацца з універсітэтам, з выкладчыкамі, знаёмымі, сябрамі, таму што праз некалькі месяцаў пасля заканчэння Адэскага маракходнага вучылішча рыбнай прамысловасці я еду на радзіму. Студэнты з Камеруна ніколі не забудуць дапамогі, якая была аказана нам у БДУ. Гавораць, што сяброўства паміж дзяржавамі ўстанавіваецца дагаворамі, паміж людзьмі — кветкамі. Я магу сказаць, што сяброўства паміж намі замацавана тымі ведамі, якія мы атрымалі ад выкладчыкаў ваших навучальных устаноў».

А. СВОВАБ.

каля ста відаў розных звычайных марак з'явілася яшчэ ў дзяцінстве. Падлеткам ён ужо меў багатую калекцыю. Яна згарэла разам з домам у гады вайны.

Пасля вайны Мікалай Гутоскі адразу ж узяўся за аднаўленне сваёй калекцыі, і хутка яна стала большай, чым раней.

...Разглядаю калекцыю Мікалая. На століку ўжо ляжыць больш дзесяці перагорнутых клясераў, побач — яшчэ цэлы стос.

— Звярніце ўвагу на гэтую марку, — гаворыць гаспадар. У чырвона-чорным абрамленні — партрэт Леніна, выкананы вельмі строга, выразна. Ніякіх аздабленняў, нават звычайных зубчыкаў, што бываюць на марках, няма.

Мікалай тлумачыць: — Жалобная марка. Выпушчана ў 1924 годзе ў памяць Уладзіміра Ільіча Леніна. Паступіла ў абарот у дзень і час пахавання Ільіча.

Далей слухаю расказ аб марках царскай Расіі, выпушчаных сто гадоў назад, аб аліўкава-зялёным Такійскім блоку, пра серыю марак з надпячаткай «Паўночны полюс», якая знамянуе дваццаціпяцігоддзе з пачатку работы дрэйфуючай станцыі «Паўночны полюс-1». У адным з клясераў сабраны маркі з рэпрадукцыямі карцін Траціцкаўскай галерэі, у другім — гісторыя заваявання чалавекам космасу, у трэцім — алімпійскай маркі, у наступных — флора і фауна розных кантынентаў.

Сапраўдны філатэліст той, хто не трымае ў скарбе сваёй скарб, а робіць яго агульным здабыткам. Гутоскі — пастаяльны ўдзельнік усіх філатэлістычных выставак раёна.

Калісьці Мікалай быў амаль адзіным збральнікам марак у Слоніме. А цяпер раёнае таварыства філатэ-

АД БАЦЬКІ ДА СЫНА

З Мінска ў Жылічы прыйшло пісьмо. Іван Лука спачатку падумаў, што яго ад прафесара Міхаіла Кацеры. Крыху раней ён пісаў Івану Васільевічу: «Зараз я складоў кнігу пра народнае мастацтва Беларусі. Ваша творчасць павінна быць адлюстравана ў ёй. Прыезджайце да мяне. Буду вельмі рад бачыць вас!»

Аднак на гэты раз пісаў не прафесар. Івана Васільевіча запрашалі прыехаць у сталіцу для ўдзелу ў падвядзенні вынікаў рэспубліканскай выставкі-конкурсу твораў самадзейных мастакоў дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва.

У Мінску І. Лука перш наперш сустраўся з Кацерам. Прафесар асабліва цікавіла, як Іван Васільевіч заняўся разьбой па дрэве, што прывяло яго да гэтага віду мастацтва.

...Аднойчы бацька Івана выказаў табакерку. Сын з цікавасцю назіраў за работай. Асабліва ён запамінуў, як суседзі здзіўляліся, трымаючы ў руках зрэзаную бацькам табакерку.

— Як гэта ты, Васіль, са звычайнага дрэва змайстраваў такую прыгожую рэч?

Тады, выбраўшы зручны момант, Іван сам паспрабаваў зрабіць табакерку. Але дрэва не пададалася хлапчуку.

— А ты, сыноч, вазьмі кару, — параў бацька. — З ёй лягчэй будзе справіцца.

Ваня так і зрабіў. Пачаў выразаць цацкі. Першымі ацанілі яго здольнасці суседскія дзеці. Потым работай хлапчыка зацікавіўся вясковы настаўнік. Ён параў іму ўсур'ез заняцца гэтай справай.

Вайна надоўга адарвала Івана ад любімага занятку. Толькі ў канцы 50-х гадоў, канчаткова паправіўшыся пасля цяжкага ранення, ён узяўся за разцы.

Работы народнага ўмельца былі шырокаю вядомасцю. Яны не раз экспанаваліся на розных выстаўках і ўсюды атрымлівалі добрую ацэнку. Асабліва высокім майстэрствам вызначаюцца барэльефы У. І. Леніна, Карла Маркса, Лізы Чайкінай, жанравыя кампазіцыі «Ленін сярод дзяцей», «Наша вёска ў мінулым», «Жанчына таўчэ проса ў ступе».

Сваё майстэрства разьбы па дрэве Іван Лука перадае сыну. Паўлік гадзінамі не зводзіць вачэй з дошкі, на якой бацька выразае фігуркі людзей і жывёлін. Спрабуе сам выразаць. Бацька ўважліва сочыць за гэтым і спрабуе дапамагчы сыну асвойваць старажытнае народнае мастацтва.

І. БАРКОУ.

Садовыя маргарыткі даглядае студэнтка з курса Беларускага тэхналагічнага інстытута Людміла ХАФІЗАВА (на парэдным плане). Фота П. НАВАТАРАВА.

ЭКСКУРСІЯ НА ўСЕ КАНТЫНЕНТЫ

Прыгрэтыя цяплом сонца ярка зелянеюць паўночна-амерыканская вішня пенсільванская і бяроза папяровая, непадалёк пышна раскінула крону сасна крымская, а па суседству растуць лістоўніца і айва японская, піхта і кедр сібірскія, чаромха азіяцкая,

Пытанні навукі аб мове маюць вялікае грамадскае значэнне, паколькі сама мова — з'ява грамадская, а гэта відаць з таго, што яна ўзнікла ў грамадстве і служыць яму як важнейшы сродак сувязі і ўзаема-разумення людзей, як найбольш дасканалы інструмент выказвання чалавечых думак. Таму не выпадкова праблемам мовы, яе паходжання, развіцця і ўзаемадзеяння з іншымі мовамі адводзіцца вялікая ўвага ў дзяржаўных планах навукова-даследчых работ. А для таго, каб справа ў галіне лінгвістычных даследаванняў ішла паспяхова, у Беларусі ў сістэме Акадэміі навук створан Інстытут мовазнаўства імя Якуба Коласа. Акрамя таго, распрацоўкай пытанняў беларускай мовы займаюцца лінгвістычныя кафедры Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Леніна, Гомельскага дзяржаўнага ўніверсітэта і шэраг мовазнаўчых кафедраў абласных педагагічных інстытутаў.

Пра ўсё гэта немагчыма сказаць у межах кароткага выступлення. Таму я хачу спыніцца на даследаваннях аднаго Інстытута мовазнаўства імя Якуба Коласа за апошнія 10—15 год. Але каб больш яскрава ўявіць сабе дасягнутае зараз, дарэчы напаміньце, што ў дарэвалюцыйнай Беларусі не было ніводнай друкаванай граматыкі беларускай мовы, не існавала распрацаваных правапісных норм; навуковыя здабыткі ў галіне мовазнаўства складалі слоўнік Насовіча 1870 года, які ахоплівае каля 30 тысяч слоў, ды некалькі прац Яфіма Карскага, з якіх асаблівай каштоўнасцю вызначаюцца тры выпускі другога тома яго «Беларусаў», дзе характарызуецца гукавы склад, словаўтварэнне і сінтаксіс беларускай мовы. Вось, уласна кажучы, амаль увесь тэарэтычны фонд, які характарызуе лінгвістычную спадчыну Беларусі дарэвалюцыйнай пары.

А што мы маем зараз? За параўнальна кароткі час моваведы Інстытута падрыхтавалі для філалагічных факультэтаў вышэйшых навучальных устаноў рэспублікі ўсе неабходныя падручнікі і дапаможнікі па беларускай мове. Да ліку іх адносяцца: «Нарысы беларускай гістарычнай граматыкі», «Хрэстаматыя па беларускай дыялекталогіі», «Курс сучаснай беларускай літаратурнай мовы» ў 3-х кнігах — фанетыка, марфалогія, сінтаксіс, «Правілы беларускай арфаграфіі і пунктуацыі» і іншыя.

Разам з тым Інстытут развіваў тэарэтычны даследаванні ў двух напрамках. З аднаго боку, вырашаў праблемныя пытанні гісторыі беларускай мовы, беларускай дыялекталогіі, сучаснай літаратурнай мовы беларускага народа, а з другога — вывучаў кантакты і ўзаемадзеянне беларускай мовы з іншымі славянскімі і балтыйскімі

Радыестанцыя «Савецкая Беларусь», добра вядомая нашым суайчыннікам, перадала нядаўна гутарку дырэктара Інстытута мовазнаўства Акадэміі навук БССР, члена-карэспандэнта АН БССР Міхаіла СУДНІКА, у якой ён раскажаў аб дзейнасці Інстытута. Лічачы, што тэма яго выступлення можа зацікавіць шырокае кола беларусаў за мяжой, мы змяшчаем тэкст радыёперадачы ў газеце.

БАГАЦЦЕ МОВЫ— ЗДАБЫТАК НАРОДНЫ

мовамі на розных этапах іх гістарычнага развіцця.

Вынікам гэтай дзейнасці вучоных Інстытута мовазнаўства з'явіліся такія значныя працы, як «Гісторыя беларускай літаратурнай мовы» ў двух тамах (аўтары прафесар Жураўскі і кандыдаты філалагічных навук Крэмка, Юрэвіч і Яновіч). У гэтым даследаванні асвятляецца працэс станаўлення, развіцця і асаблівасці функцыянавання старой беларускай літаратурнай мовы ў перыяд Вялікага княства Літоўскага. Характарызуецца фарміраванне і развіццё новай літаратурнай мовы беларускага народа на аснове жывых гаворак XIX—XX стагоддзяў. Да гэтага ж цыклу даследаванняў трэба аднесці манаграфію доктара філалагічных навук Анічэнка «Беларуска-украінскія пісьмова-моўныя сувязі», «Гістарычную лексікалогію беларускай мовы» калектыву аўтараў, «Развіццё складанаазначнага сказа ў беларускай мове» доктара філалагічных навук Груцо і іншыя.

У галіне беларускай дыялекталогіі заслугоўваюць быць адзначанымі фундаментальныя даследаванні, якія атрымалі агульнаславянскае прызнанне: «Дыялекталогічны атлас беларускай мовы» у двух тамах і «Лінгвістычная геаграфія і групавыя беларускіх гаворак» у дзвюх кнігах. Аб маштабах і значнасці гэтых даследаванняў лепш за ўсё сведчаць наступныя паказчыкі. Для стварэння «Атласа» і «Лінгвістычнай геаграфіі» спатрэбілася 20 год напружанай працы вялікага калектыву беларускіх дыялектолагаў. Пры гэтым у час экспедыцый было сабрана непазрэдна ў вёсках з усёй тэрыторыі Беларусі 1 200 тамоў матэрыялаў, якія характарызуюць жывую гутарковую мову сучасных беларусаў.

Асабліва вялікая ўвага ўдзяляецца заканамернасцям развіцця беларускай літаратурнай мовы. І гэта зразумела, бо мова з'яўляецца неад'емнай часткай культуры народа, яго духоўным скарбам. Вынікам распрацоўкі праблем гэтага напрамку з'явілася апісальная акадэмічная «Граматыка беларускай мовы» ў двух тамах, руска-беларускі і беларуска-рускі слоўнікі, якія ахопліваюць

прыкладна па 90 тысяч слоў кожны, двухтомнае манаграфічнае даследаванне «Беларуская антрапанімія» доктара філалагічных навук М. Бірылы, дзе высвятляецца паходжанне пашыраных у Беларусі ўласных імён і прозвішчаў. Знаходзіцца ў друку «Нарматыўны слоўнік сучаснай беларускай літаратурнай мовы», які дасць магчымаць яшчэ вышэй узняць культуру нашай вуснай і пісьмовай мовы.

Гаворачы пра поспехі беларускага мовазнаўства, нельга не адзначыць дасягненні і ў галіне славістыкі, якая зараз плённа развіваецца ў Беларусі. Сведчаннем гэтага з'яўляецца той факт, што ў Інстытуце мовазнаўства імя Якуба Коласа адкрыты спецыяльны сектар славянскага і агульнага мовазнаўства, які мае ў сваім складзе спецыялістаў па балгарскай, македонскай, чэшскай, польскай, славацкай, украінскай і іншых славянскіх мовах.

Вынікам даследчай працы вучоных гэтага сектара з'явіліся такія манаграфіі, як «Славяна-

германскае лексічнае ўзаемадзеянне старажытнай пары» доктара філалагічных навук Мартынава, яго ж «Славянская і індаеўрапейская акамадацыя», «Тыпалогія і ўзаемадзеянне славянскіх і германскіх моў» калектыву аўтараў і іншыя.

Я назваў толькі найбольш значныя даследаванні, з якімі ўжо знаёмы шырокія колы чытачоў і якія ўвайшлі ў навуковы абарот не толькі беларускага мовазнаўства.

Аднак велічыня перспектывы далейшага развіцця навукі і культуры беларускага народа ставяць новыя важныя задачы і перад дзеячамі мовазнаўства. У гэтай сувязі нам неабходна будзе ў бліжэйшыя чатыры-пяць год завяршыць і выдаць «Тлумачальны слоўнік сучаснай беларускай літаратурнай мовы» ў пяці тамах, які адлюструе лексічнае багацце мовы нашага народа. Мы будзем працягваць працу і па стварэнню пяцітомнага «Гістарычнага слоўніка беларускай мовы», чатырохтомнага «Этымалагічнага слоўніка», трохтомнага «Лексічнага атласу» і г. д.

Мы ведаем, што яшчэ вельмі мала пішацца навукова-папулярных кніг пра мову, асабліва для моладзі. Каб хоць крыху запойніць гэты прагал, калектыву супрацоўнікаў Інстытута ўзяў на сябе абавязак напісаць у бліжэйшыя два гады кнігу «Мовы і людзі», дзе будзе расказана пра тое, колькі моў на свеце, чаму людзі гавораць на розных мовах, ці рэальна ўзнікненне адзінай мовы чалавецтва і пра многія іншыя цікавыя пытанні.

На змярканні.

Фотаэцюд Ул. КАЗЛОВА.

40 ГОД ПРАЦЫ І БАРАЦЬБЫ

Па залах заводскага музея

— Калона машын рухалася па вуліцах славацкага горада. Наперадзе — легкавы аўтамабіль, у якім сядзеў чалавек у мундзіры гітлераўскага палкоўніка, за ім — шэсць грузавікоў з партызанамі, пераапраанутымі ў фашысцкую форму. Замыкалі эскорт два бронетранспарцёры. Каля будынка банка калона спынілася. «Палкоўнік» прад'явіў дырэктару гербавую паперу. Гэта быў загад выдаць усе наяўныя каштоўнасці, каб выратаваць іх ад рускіх, што набліжались да горада. Фармальнасці занялі некалькі хвілін. Калі на месца здарэння прыбылі сапраўдныя гітлераўцы, каштоўнасці на суму тры мільёны кроен знаходзіліся ўжо ў бяспечным месцы. Апісанне выгляду «палкоўніка» не пакідала сумненняў — зноў Чорны генерал!

Маладая жанчына змоўкла. У каторы раз яна расказвае вось такім хлопцам і дзяўчатам гэты эпізод і заўсёды хвалюецца. Дзесяткі ўважлівых вачэй скіраваны на невялікі партрэт пажылога мужчыны з чорнымі вусамі.

— Так, гітлераўцы не маглі ўявіць, што камандзірам велізарнага партызанскага злучэння, якое налічвала больш сямі тысяч чалавек, быў усяго толькі капітан Савецкай Арміі. Ён асабіста ўдзельнічаў у самых дзёрзкіх аперацыях, і прыкметы яго былі добра вядомы гітлераўцам: чорныя вусы, чорная шапчэтка, насіўчасцей за ўсё чорны скураны рэган. Таму ворагі называлі яго Чорным генералам.

У пакоі заводскага музея зноў усталявалася цішыня. Тамара Жукава, якая вядзе расказ, абводзіць позіракам засяроджаныя твары:

— Легендарны камандзір партызанскага злучэння, разграміўшага ў гарах Чэхаславакіі полк «Эдэльвейс», ганаровы грамадзянін сямі чэхаславацкіх гарадоў, цяпер пісьменнік Аляксей Садзіленка працаваў мастаком у нас на Магілёўскай фабрыцы штучнага валакна імя Куйбышава.

— А ці ведаеце вы, — звяртаецца экскурсавод да слухачоў, — чаму наша прадпрыемства носіць гэта імя? Валяр'ян Уладзіміравіч Куйбышаў узначальваў спецыяльную камісію Савета На-

роднай Гаспадаркі СССР, якая ў верасні 1928 года разгледзела прапанову ўрада Беларускай рэспублікі і зацвердзіла план будаўніцтва Магілёўскай фабрыкі штучнага валакна. Да канца свайго жыцця Куйбышаў цікавіўся справамi магілёўскіх хімікаў, дапамагаў пераадольваць цяжкасці. 7 лістапада 1930 года з выпадку пуску першай чаргі фабрыкі ён прыслаў тэлеграму, у якой горача віншаваў магіляўчан з працоўнай перамогай.

З таго часу, як пры палацы завода штучнага валакна быў адкрыты музей баявой і працоўнай славы (дарэчы, адным з ініцыятараў яго стварэння з'яўлялася Тамара Жукава, загадчык культурна-масавага аддзела палаца), стала традыцыяй, што моладзь, якая прыходзіць працаваць на завод, сваё знаём-

ства з прадпрыемствам пачынае менавіта з музея.

Калі ў лістападзе 1970 года адзначалася 40-годдзе завода, на ўрачыстасці прыехаў былы начальнік «Магілёўвалакнобуд» і першы дырэктар Васіль Вераб'ёў. Успамінаючы незабыўныя гады першай пяцігодкі, ён гаварыў аб працоўным гераізме будаўнікоў і рабочых, якія на тры месяцы раней устаноўленага тэрміну ўзвялі і пусцілі першую чаргу фабрыкі — «аднаго з буйнейшых у СССР прадпрыемстваў штучнага валакна», як пісалі ў той час газеты.

Вось ён на фотаздымку — першы дырэктар, зусім малады хлопец, як і тыя, што будавалі першынец вялікай хіміі рэспублікі.

Прадпрыемства ўжо давала валакно, а ў новых цэхах усталяваліся прадзільныя

ДНІ І НОЧЫ ГНЕВУ

Легенда падае, што калісь ліў дождж 40 дзён і начэй і быў сусветны патоп. Тое, што адбылося ў США, нагадвае патоп. 20 дзён і начэй на вуліцах Вашынгтона бушавалі хвалі народнага гневу: амерыканцы пратэставалі супраць вайны ў В'етнаме.

22 мая 1971 года з усіх магістраляў, вуліц, аэрадромаў пачалі збірацца людзі да помніка Лінкольну. Сотні тысяч дэманстрантаў прыбылі ў сталіцу аўтобусамаі, самалётамаі, на машынах і пешшу з розных куткоў краіны.

У першы дзень сабралася каля 200 000 чалавек. Сярод дэманстрантаў — шмат інвалідаў вайны ў В'етнаме. Жудасна было глядзець на гэтых людзей без рук, без ног, якія «раскватэраваліся» на зялёнай траўцы. Паліцыя, што з'явілася наводзіць парад, мела няцяжкую работу. Чалавек без ног не ўрагуецца ўцёкамаі, а без рук нават не закрые галаву.

Раптам нехта крыкнуў:

«Вернем нашы ўзнагароды Ніксану!». І ўсе кінуліся да Пентагона. Ветэраны зрываўлі з сябе медалі і ордэны, хто не мог рукамаі, зрываў зубы і прасіў суседа закінуць за агарожу Пентагона. У гэты дзень было арыштавана 1200 чалавек.

Праз увесь час, гэта значыць праз 20 дзён, сітуацыя была тая ж самая. Уявіце сабе сотні тысяч дэманстрантаў (паліцыя сцвярджала, што 300—400 тысяч, іншыя крыніцы падавалі — 700—800 тысяч) на вуліцах Вашынгтона. Спыніўся рух. Вакол Белага дома былі ўзведзены абарончыя збудаванні.

З аднаго боку — вялізны натоўп змучаных, схуднелых, бязбройных людзей, якія не мелі гарачай ежы, прытулку, медыцынскай апекі, нават удосталы вады, але трымаліся згуртавана. Калі ў каго быў кавалак хлеба, ён не еў яго сам, а дзяліўся з таварышамі.

З другога боку — дзсяткі

тысяч укармленых вайскоўцаў, сярод іх 12 тысяч салдат 82-й дывізіі, спецыяльна вымуштраваных для вулічных баёў. Пры іх паходных кухні. Салдат і паліцаю «падбадзёрвалі» віскі і наркатычнымі таблеткамаі ЛСД. Узброеныя да зубоў, яны кідаліся на сваіх братоў, збіваючы і калечычы бездапаможных людзей.

Толькі 3 мая было арыштавана, паводле афіцыйных звестак, 8 000 чалавек, а ў сапраўднасці разы ў два больш. Турмы не маглі змясціць усіх. Вялікі пляч абгарадзілі калючым дротам, паставілі вакол кулямёты і заганялі туды арыштаваных. Амаль 2 000 параненых адвезлі ў шпіталі.

Дэманстрацыю разганалі, усё засталася па-ранейшаму, бо яшчэ не ўся Амерыка ўзнялася на барацьбу. Прычына ясная: прапаганда дзень і ноч трубіць, што вайна ў В'етнаме, а цяпер і ў Індакітаі, дае працу і хлеб амерыканцам. І ёсць яшчэ шмат адурманеных людзей, якія вераць гэтаму.

Янка ШКРАБ.

ЗША.

КАЖДЫЙ ДЕНЬ НЕСКОЛЬКО ДЕМОНСТРАЦИЙ

То, што происходит сегодня в Америке, даже трудно описать. Лицемерие и спекуляция, насилие и грабеж, появление разных разбойничьих и заговорщических шаек, преимущественно сионистского направления. Сегодня сыск и преследование идут с двух сторон — со стороны правительства и сионистских организаций. Думаю, вам известно, что в Америке ведется борьба и в правительстве — между президентом и сенатом, не говоря уже о специальных комитетах, которые устраивают демонстрации протеста с требованием прекратить войну, вывести вой-

ска из Вьетнама. Число участников одной из последних демонстраций в Вашингтоне превышало 700 тысяч. Полицией было арестовано несколько тысяч человек, включая ветеранов, калек, журналистов, фотографов. Они находятся в тюрьме без суда и следствия, потому что они против войны. Главный прокурор заявил, что этим он остановил майскую демонстрацию, и потребовал, чтобы в каждом городе поступали так же, т. е. производили массовые аресты демонстрантов.

Всем понятна провокационная деятельность прези-

дента и прокурора, которые стараются деморализовать участников борьбы, посеять между ними раздор.

А в Нью-Йорке каждый день по 3—5 демонстраций. Тут проводятся массовые сокращения на заводах и фабриках. Уже уволено свыше 10 тысяч, а предполагается — 90 тысяч. На полочки рабочим не хватает денег, а на войну, вооружение, помощь заговорщическим правителям других стран их находится в избытке.

Е. МАТЮШКОВ.

США.

ЗАБАСТОВКА ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНИКОВ

Еще не улеглись страсти, вызванные антивоенными выступлениями, а в Чикаго началась забастовка на железной дороге. Огромный индустриальный город оказался парализованным. Остановились пригородные поезда, и 37 тысяч рабочих и служащих были вынуждены остаться дома, не имея возможности преодолеть те 40—50 километров, которые отделяют их от города. Многие пытались добраться на собственных автомобилях, но админи-

страция Чикаго заявила, что власти не могут предоставить такое огромное количество стоянок и парков. Дороги были забиты автобусами и машинами, движение остановилось, люди по три дня не могли попасть на работу.

Президент Никсон был вынужден срочно вернуться в Белый дом после десятидневного отсутствия, вызванного антивоенными волнениями. Он повысил заработную плату рабочим на 13,5 процента. Но переговоры

трудящихся с хозяевами железных дорог и профсоюзами продолжаются.

Недавно стало известно о подписании договора между Советским Союзом и Соединенными Штатами о сокращении выпуска термоядерного оружия и численности войск США в Европе и других странах. Это радует многих честных американцев.

Алексей БАЙДА.

США.

пермотачных машины. Мантаж абсталивания вялі прадстаўнікі нямецкай фірмы «Кагорн». Аднак магільчан не задавальнялі тэрміны, прадугледжаныя замежнымі спецыялістамі. Так з'явіліся першыя рацыяналізатары. Яны прапанавалі свой спосаб выверкі прадзільных машын, і гэта значна паскорыла работу. У 1933 годзе была перакрыта праектная магутнасць, у 1941 годзе перавышана ўдвая.

Вайна перакрэсліла працоўныя планы. Сотні хімікаў узялі ў рукі зброю. Батальён народнага апалчэння фабрыкі ўдзельнічаў у герайчнай абароне Магілёва, якая працягвалася 23 дні. На стэндах музея — імёны тых, хто не вярнуўся на сваё рабочае месца.

У час гітлераўскай акупацыі на прадпрыемстве дзейнічала падпольная група пад кіраўніцтвам Сяргея Сабалеўскага. Патрыёты залівалі сальнай кіслатай абсталиван-

У адной з залаў заводскага музея.

не, узрывалі катлы, выводзілі са строю падвясную канатную дарогу. У кастрычніку 1942 года рыхтаваўся ўзрыў ЦЭЦ, але ажыццявіць яго не ўдалося. Па даносу правака-

тара ўдзельнікі падпольнай групы былі арыштаваны. Разбураныя абгарэлыя карпусы пакінулі на месцы фабрыкі акупанты. У цяжкі аднаўленчы перыяд хімікі

ВЯДУЧЫ ў КРАІНЕ

Інстытут генетыкі і цыталогіі Акадэміі навук БССР каардынуе ў краіне даследаванні па генетычных асновах селекцыі сельскагаспадарчых раслін. У гэтай галіне ён прызнаны вядучым у СССР. Вучоныя прапанавалі новую канцэпцыю гетэрозісу — павышэння магутнасці і прадукцыйнасці гібрыдаў у параўнанні з бацькоўскімі формамі. Яна заснавана на тэорыі генетычнага балансу. На службу генетыцы паставлена матэматыка. Вывучаны і эксперыментальна правераны матэматычныя мадэлі, якія даюць магчымасць ацэньваць камбінацыйную здольнасць раслін, вызначаць прагнозы іх найбольш эфектыўнага скрываўнення. Распрацавана арыгінальная праграма селекцыі для фарміравання відаў і формаў раслін з лепшымі ўласцівасцямі.

На аснове такіх даследаванняў створаны практычна каштоўныя гібрыды сельскагаспадарчых культур. Дзяржаўныя выпрабаванні праходзяць гетэрозісна папуляцыя азімага жыта «палікрэсна-1», трыплоідны гібрыд цукровых буракоў «беларускі полігібрыд-27». Выдзелена высокапрадукцыйная лінія азімай пшаніцы «паліплоідная-56», якая вызначаецца павышанай колькасцю бялку і клейкавіны. Гэта, па сутнасці, новы від расліны.

Даследчыкі прыроды пачалі карыстацца радыяцыйнай біялогіяй. Пад уздзеяннем іянізуючых выпраменьванняў атрыманы мутантныя формы яравой пшаніцы. Па колькасці бялку на 1,5—2 праэнтны пераўзыходзяць зыходны гатунак «мінская». Больш у іх і амінакіслот. Выдзелен ячмень «мутант беларускі-1». Ён мае павышаную прадукцыйнасць, нізкарослы, добра кусціцца, што вельмі важна пры вырошчванні на тарфяніках. Радыяцыя змяніла многія ўласцівасці расліны. Колас стаў не двух, а шасцігранным, іншай асцюкаватасці, зерне — голае, больш буйное і багатае бялком.

Навейшая апаратура дае магчымасць пранікаць у таямніцы раслін, кіраваць іх нараджэннем і развіццём. З дапамогай электроннага мікраскопа вучоныя даследавалі ўзаемадзеянне ядра і цытаплазмы клеткі, што дало магчымасць распрацаваць новыя, больш эфектыўныя метады атрымання гібрыднага насення.

У інстытуце, які доўгі час узначальваў акадэмік АН БССР Н. Турбін, вырас вялікі атрад таленавітых маладых вучоных. У мінулыя пяць гадоў 19 чалавек абаранілі кандыдацкія дысертацыі, а Л. Хатылёва, В. Бармотаў, А. Палулава, Н. Тройцікі сталі доктарамі біялагічных навук.

Я. ГАЛКІН.

НА ЗДЫМКУ: старшы навуковы супрацоўнік Н. АТРАШОНАК (справа) і малодшы навуковы супрацоўнік Е. ЛЮЛЬКІНА знаёмяцца з вынікамі даследавання структуры клетак кукурузы, зробленых пры дапамозе электроннага мікраскопа.

сталі будаўнікамаі. І зноў, як у трыццатыя гады, у Магілёў з усёй краіны ішлі эшалоны з будаўнічымі матэрыяламаі, абсталиваннем.

28 красавіка 1948 года Магілёўскі завод штучнага валакна пачаў працаваць, а ў 1949 годзе краіна атрымала магільскі корд. За ўдзел у арганізацыі выпуску корду тры спецыялісты заводу — Ганна Карасёва, Сяргей Галадок і Андрэй Ястржэмскі — былі ўдастоены звання лаўрэата Дзяржаўнай прэміі.

Шоўк, цэлафан, штапель — адна за адной увадзіліся новыя вытворчыя магутнасці прадпрыемства. З'яўляліся новыя імёны герояў працы. Упершыню ў краіне, упершыню ў свеце... Гэтыя словы сталі звычайнымі для магільскіх хімікаў.

У 1959 годзе ўпершыню ў краіне на заводзе была асвоена скорасная машына для вытворчасці цэлафану. У 1962 годзе тут упершыню ў свеце была ўведзена ўстаноўка для рэкуперацыі сераваг-

ляроду з гнёздаў прадзільных машын шаўковай вытворчасці.

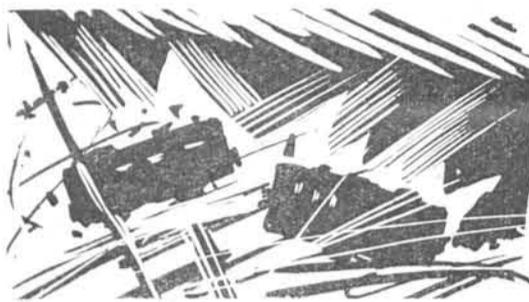
Слаўная 40-гадовая гісторыя прадпрыемства адлюстравана на стэндах музея. Яна — у фотаздымках, першых стаханавцаў, у імёнах герояў, у ганаровых граматах і дыпламах, ва ўзорах прадукцыі, што выпускае прадпрыемства. Аднак музей — гэта не толькі месца, дзе сабраны шматлікія экспанаты. Тут, сярод дарагіх сэрцу кожнага працаўніка заводу рэліквій, юнакам і дзяўчатам уручаюцца пасведчанні на працоўны разрад. Іх вітаюць дырэктар, таварышы па рабоце, ветэраны. Тут, ля заводскага сцяга, маладыя рабочыя даюць клятву быць дастойнымі высокага звання рабочага.

Тамара РЭУТОВІЧ.

П. КОВАЛЬСКИЙ

В БРЕСТСКИХ ЛЕСАХ

Записки партизана

[Продолжение. Начало в №№ 13—22].

Вечером Поляков отправился к Сикорскому. Сергей Иванович долго вертел в руках сверкающий новизною пулемет, наконец сказал:

— Если бы я не сам отдал его вашему командиру, ни за что не поверил бы в такое чудо. Не сердись, но я оставлю его у себя; в назидание, так сказать, всем, чтобы учились, как надо беречь оружие. А вам отдаю другой такой же пулемет, новый: владейте на страх врагам. Держи! Необычайно довольный похвалой командира соединения, Поляков с пулеметом на плече вернулся в отряд.

А жизнь в отряде текла меж тем своим чередом. Теперь, когда и у нас появилось новое автоматическое оружие, мы чувствовали себя гораздо увереннее, чем раньше. Свободное время выдавалось редко, и я лишь изредка мог заглядывать в газеты, припасенные в ночь прилета наших машин. Чтобы не пропустить в них наиболее важное и интересное, комсомольцы во главе со своим вожакон Сереей Медведевым разобрали весь газетный запас, разложили по названиям и месяцам и выдавали партизанам под личную ответственность, как в настоящей читальне.

— Иначе на раскурку пустят,— объяснил Сергей такую предосторожность.— А для самокруток и немецкая макулатура сойдет.

Брал у него газеты и я. Однажды, просматривая «Пионерскую правду», вспомнил дочь и сына, Тamarу и Славику, и тоскою о них защемило сердце... Вот и у нас в семейном лагере более пятидесяти партизанских детишек школьного возраста живут. Многие из них, самые маленькие, на моих собственных плечах побывали, когда мы, спасаясь от гитлеровских карателей, пробрались по болотным топям. А все ли мы делаем для детей, что можем и что должны делать? Ну, кормим, стара-

81

емся одевать и обувать получше, потеплее. Это хорошо. Даже корова завела, чтобы малышам всегда молоко было. Живут... Но разве только в этом главное? Разве не первостепенная наша задача — в тяжелых условиях борьбы в тылу врага воспитывать и воспитывать нашу советскую детвору?

Медведев не сразу понял, чего я от него добиваюсь. Пришлось конкретнее поставить вопрос:

— Как ты считаешь, кого из комсомольцев стоило бы направить в семейный лагерь для работы с детьми?

Глаза у Сережи радостно заблестели:

— Значит, и вы об этом думали?

— Выходит, не ты один...

— Лучше Пети Ивановского не найти: он до войны пионервожатый был.

— А согласится?

— Еще бы! Вы же знаете, почему Петя чувствует себя неважно...

Да, я это знал: врожденная близорукость делала Ивановского непригодным к боевой партизанской службе. Он ни в разведку, ни на задание, ни даже на охрану лагеря пойти не мог и от этого чувствовал себя неприкаянным, чуть ли не обузой для всех.

— Пошли-ка Петра ко мне,— попросил я Медведева.— Будем решать.

Ивановский пришел насупленный, хмурый, но буквально расцвел, едва разговор зашел о детях.

— Они же не знают, куда себя девать! — принялся горячо доказывать он.— Везде суются, во все лезут, мешают взрослым. Того и гляди, самые шустрые пойдут фашистов бить, а чем это кончится?

— Вот и возьмись навести порядок,— предложил я.— Переселяйся в семейный лагерь, органи-

82

зуй пионерский отряд, налаживай настоящую пионерскую дисциплину. Возьмешься?

— Да я... Да х-хоть с-сейчас! — Петя даже заикаться стал от волнения.

— Значит, решено: приоденсья получше, попроси Сережу космы твои подрезать, и пойдём.

Вскоре Ивановский явился в штабную палатку в отутюженном костюме, сверкающей чистотой и юношеской радостью. Прихватив с собой Медведева, мы отправились в семейный лагерь. Мое появление там никого не удивило: пользуясь каждой возможностью, я часто ходил к «семейникам», чтобы побеседовать по душам со стариками и старухами, послушать сетования матерей на лагерную неустроенность, на непосед-ребятишек. На такие беседы, как повалило, собралась и детвора, и тогда разговор становился общим, а под конец семья Зиновичей — отец, мать и трое детей — заводили задуманные партизанские и народные белорусские песни. Красиво у них получалось, проникновенное исполнение семейного хора трогало до слез. На этот раз мы начали с песен, а когда чуть ли не весь лагерь собрался возле длинных обеденных столов, Медведев попросил тишины.

Заранее условившись, что разговор с ребятами поведет он, секретарь комсомольской организации отряда. И Сережа не подкачал: в таких красках расписал будущий пионерский отряд, так убедительно доказал, что без помощи пионеров партизанам не обойтись, — у ребят глаза разгорелись! И тогда Сергей выложил главный козырь:

— Все вы знаете, что в каждом партизанском отряде должен быть командир. Без командира не может быть и пионерского отряда: чем лучше командир — вожатый, тем лучше, боеспособнее и дисциплинированнее весь отряд. Правильно я говорю?

83

— Правильно! — дружно грянула ребятня.

— Ну, а раз правильно, позвольте от имени командования партизанского отряда и комсомольской организации рекомендовать вам отличного всжатого и замечательного комсомольца Петю Ивановского. Только предупреждаю: с него мы будем спрашивать строго, ему за каждый ваш промах отвечать придется. Не подведете своего командира?

— Не-ет! — снова грянуло в ответ.

— В таком случае, друзья, мы не будем больше мешать, а Петя остается у вас. Вместе решайте, что и как надо делать. Если понадобится наша помощь, ни в чем не откажем...

И мы ушли.

На первых порах Ивановскому пришлось нелегко: во всем семейном лагере нашлось лишь семеро мальчишек постарше, которые еще до войны были пионерами. Большинство же ребят об этом услышали впервые и даже не представляли себе, что значит стать пионером.

Несмотря на это, пионерская организация вскоре начала жить: избрали совет отряда, распределили ребят по звеньям, составили план работы. Только никто не мог придумать, где же взять пионерские галстуки: на обоих грудках не нашлось ни куска красной материи.

Выручили женщины из семейного лагеря: они собрали, у кого были, простыни и наволочки, выкроили из них галстуки, а потом прокипятили в настое ольховой коры. Не очень красные, правда, получились, чуть с рыжеватым оттенком. Но зато такой галстук не носил еще ни один пионер!

Наконец наступил торжественный день, к которому с необыкновенным волнением готовилась вся детвора. На небольшой лесной поляне выложили огромную пятиконечную звезду из сухого хвороста, вокруг нее расчистили площадку для

84

выступлений. Возле каждого угла звезды приготовили по ведру с водой: чтобы, в случае внезапного налета фашистских самолетов, можно было мгновенно погасить костер.

Начали собираться родители...

Первый костер хотелось провести так, чтобы он навсегда запомнился ребятам. И когда, наконец, пионеры выстроились на площадке вокруг звезды и замерли в трепетном ожидании, к ним прямо из леса, при боевом оружии, строевым шагом направились командир, комиссар и комсомольский всжак партизанского отряда.

— Для встречи командования отряд — смирно! — громко подал команду Ивановский и, вскинув руку в салюте, чеканя шаг, подошел к нам: — Товарищ командир, товарищ комиссар, товарищ секретарь комсомольской организации! Пионерский отряд при партизанском отряде имени Калининна на торжественный сбор у костра построен! Дскладывает пионервожатый Петр Ивановский...

Голос у Пети звучал чуть с хрипотцой, и я тоже едва справился с дрожью в своем, когда, приняв рапорт, ответил:

— Пионеры! К борьбе за великое дело Ленина — будьте готовы!

И вздрогнул, услышав ликующий, звонкоголосый, дружный ответ:

— Всегда готовы!

Мгновение — и к вечернему небу взвилось яркое пламя костра...

Звучно, торжественно читал Ивановский текст пионерской присяги. Казалось, будто чуткое эхо в ближнем лесу подхватывает и разносит далеко-далеко вокруг пионерскую клятву на верность бессмертному делу Ленина, на беззаветную готовность до конца бороться за его торжество. А после присяги юные ленинцы начали подходить ко мне и к комиссару Беляеву, и мы, от души по-

85

здравляя их, повязывали сияющим от счастья мальчишкам и девчонкам казавшиеся при свете костра ярко-красными пионерские галстуки.

Вскоре костер для безопасности погасили, но веселье продолжалось еще долго. Ребята исполняли песни о Москве, читали стихи, демонстрировали свое мастерство в гимнастике и танцах.

А я время от времени поглядывал на восхищенных всем этим стариков и старух и все больше убеждался в том, что отныне лучших друзей и защитников, чем они, нашим ребятам не найти!

И не ошибся: вскоре старики-строители соорудили для пионеров отдельный просторный шалаш, сколотили столы для работы и первыми заговорили о том, что пора бы организовать в семейном лагере школу.

Мысль эта всем пришла по душе. Но с чего начать? Для пробы я разослал несколько партизанских групп в окрестные населенные пункты: не найдут ли там какие-нибудь школьные принадлежности? И хлопцы постарались: натащили бумаги, карандашей, принесли даже классную доску. Не удалось, правда, раздобыть ни одного учебника, но Сергей Иванович Сикорский пообещал запросить их с Большой земли. А старики тем временем соорудили школьный класс со столиками и скамейками. И когда все это было готово, в семейном лагере впервые прозвучал звонок: учительница, комсомолка Фаина Петровна Карабетян созывала ребят на первый урок.

ВОЙНА НА РЕЛЬСАХ

Одна за другой уходили на задания группы наших подрывников. Неумолимо действовали также подрывники других отрядов. Не проходило недели, чтобы на железнодорожных путях и шоссейных дорогах Брестчины не гремели взрывы партизанских мин.

86

А однажды диверсионной группе Николая Карабетяна так повезло, что молва о ее боевом успехе далеко разносилась по Коречинским и Косским лесам.

Карабетян впервые получил задание подорвать вражеский эшелон, направляющийся к фронту по железной дороге Брест — Ковель. Ночью он с хлопцами скрытно подобрался к полотну, и молодой подрывник комсомолец Саша Василевский быстро заложил мину под рельсы. Покончив с этим, тотчас отползли подальше.

Ждать пришлось долго. Наконец со стороны Бреста послышались тяжелые вздохи паровоза, тянущего большой состав. Однако и с противоположного, с ковельского направления вдруг донесся паровозный гудок. Неужели и оттуда мчится поезд?!

А в ночной темноте уже замелькали приближающиеся огоньки. Еще минута, и Николай с силой рванул протянутый к взрывателю мины шнур.

Партизаны видели, как охваченные огнем тяжелые вагоны с грохотом полезли один на другой. В самый разгар этой катастрофы из-за поворота вынырнул встречный, ковельский состав и, не сбавляя хода, врезался в пылающий брестский. Зарево пожара ярко осветило окрестные леса, и взрывы гремели в этом пекле до самого утра...

Только два паровоза-толкача да по одному концевому вагону уцелело от обоих эшелонов. А все, что было в шестидесяти остальных, — пушки, танки с их экипажами, награбленная на Украине пшеница и подсолнечное семя, — превратилось в гигантский, всепожирающий костер!

Командование соединения решило сделать из боевого успеха Николая Карабетяна практические выводы для всех отрядов. Тем более, что

87

Сергей Иванович Сикорский как раз в это время получил специальное задание от ЦК Компартии Белоруссии. Он созвал командиров и комиссаров отрядов к себе в штаб и ознакомил с письмом Центрального Комитета, в котором предписывалось точно в назначенные сроки начать партизанскую рельсовую войну на всей территории Белоруссии, временно оккупированной немецко-фашистскими захватчиками.

— Надо действовать так, как подрывники-каленинцы, — подчеркнул Сикорский.— Если партизаны всей республики сумеют за одну ночь уничтожить максимальное по протяженности количество железнодорожных путей, гитлеровцы не скоро оправятся от урона. В эту ночь обрвутся артерии-коммуникации, питающие фашистскую армию на фронте боевой техникой, боеприпасами и живой силой. Много времени потребуются захватчикам и для того, чтобы восстановить разрушенное железнодорожное полотно. Им придется где-то искать новые рельсы вместо взорванных, привозить их за десятки, а то и за сотни километров, да еще и восстанавливать путь. Представляете, сколько на все это надо сил? А тем временем, — Сергей Иванович улыбнулся, — Красная Армия не будет сидеть сложа руки: рельсовая война задумана специально для помощи ей. И чем ощутимей удар мы нанесем, тем скорее наша армия придет сюда...

План этой самой крупной с начала войны операции штабом соединения был уже разработан. Нам оставалось ознакомиться с ним, после чего каждый отряд получил указание, на каком участке железных дорог он будет действовать.

[Продолжение следует].

88

Пятрусь БРОУКА

РАСКОША НАТХНЕННЯ

О песня мая ты, простая песня!
Дзіця роднай вёскі з-пад берага Нёмна,
Калі ты са мною, аточыць балесна
Радасць таемная, сум задумёны.
Сыдзе агонь на душу і цела,
Стануць пачуцці, як жар раздзьмуханы,
А думкі так скура, як пругкія стрэлы,
Адна за другою лятуць несціхана.
І гэтых пачуццяў і думак навалу
Нат сівер чужы замарозіць не можа:
Рвуся да пекнасці, да ідэалу,
Агніста люблю ўсё людское, о божа!
Люблю цябе, край мой, мая радзіма,
Лясныя пагоркі, луг зялёны,
Хвалі, што Нёман у гневе уздыме,
Зоркі у небе распрамянёным.
Люблю вас, рэшткі бацькоўскай магілы,
Люблю вас, ціхіх сосны пагосту,
Крыж пры дарозе стары, пахілы,
Дары ў ахвярнях з аздобай прастай.
Люблю цябе, люд мой, убогі браце,
І думкі твае невясёлыя мары,
Мне дорагі хмурныя вашы пастаці
З глыбокай барознай трывог на твары...
О песня, са мной будзь заўсёды натхнёная
Ціхім пачуццём, сардэчным болем.
Распальвай глыбока агонь майго ўлоння,
Збожжам расці, не расці куколем.
Калі табе трэба, песенька ціхая,
Раз'ятрыць змея болю і гора
І піць са мной разам з мукаў келіха...
О песня мая, да канца выпі горыч!

Уладзімір КАРАТКЕВІЧ

ШЛЯХІ ІГНАТА БУЙНІЦКАГА

Па дарогах пясчаных, па гразкіх дарогах,
Па дарогах, якім канца не відаць...
Зверху хмараў чароды. Знізу — далеч разлогаў.
Зверху хвошча вада. Знізу плешча вада.
На палях елянцу гатычныя вежы.
Верх кучобчыка марна ловіць зару...
О, якая туга, якое бязмежжа
І які нязнаны твой шлях, Беларусь!
Пан каморнік! Куды! Каму гэта трэба!
Што звычайным хлопам гэтых краёў,
Ім, якія жывуць без імя і неба, —
Тыя песні твае, тое слова тваё!!
І надзея твая, і нязломная вера!
Лепш бы ты, як раней, межываў палі,
Каб дабіцца, каб даць ім—судом і мерай —
Хоць валокі якую панскай зямлі,
Што ім іхні лёс, вялікі й суровы!
Што ім, — мо ўжо з магілы адкажаш ты, —
Да загнанай, забітай, мужыцкай мовы,
Іх вялікасць першы вандроўны артыст!
Я маўчу. Над кладамі святло і цені
У вечным бегу. І вечны душы неспакой.
І таму я міжволі схіляю калені
Перад ранняй заўчаснай магілай тваёй.
Ды гарэць тваёй славе спакойна, шырока
Да далёкіх-далёкіх, нязнаных вякоў
За адну тваю спробу замест валокі
Голас людзям вярнуць і зямлю бацькоў.

Канстанцыя БУЙЛО

Янка ЛУЧЫНА

Выйшай з друку чарговы альманах «Дзень паэзіі. 1971». Зборнік складаецца з пяці раздзелаў.

У першым—«Новыя вершы» — змешчаны паэтычныя творы П. Броўкі, М. Танка, К. Буйло, П. Пестрака, М. Лужаніна, М. Аўрамчыка, Я. Янішчыц, С. Панізніка, Б. Спрычана, А. Сербантовіча, Е. Лось, А. Бялевіча — усяго сямідзесяці паэтаў як старэйшага пакалення, так і маладых.

«Старонкі гумару», раздзел другі, прадстаўлены імёнамі Ул. Корбана, С. Старобінскага, М. Скрыпкі, В. Жуковіча.

Цікавыя матэрыялы надрукаваны ў раздзеле «Публікацыі». Сёлета спяняецца 120 год з дня нараджэння беларускага паэта-дэмакрата Янкі Лучыны. У зборніку змешчаны яго вершы «Раскоша натхнення». Гэта праграмны твор паэта і публікацыя ён у Беларусі ўпершыню.

«Пра паэтаў і паэзію» — так называецца чацвёрты раздзел альманаха. У ім літаратуразнаўца А. Мальдзіс наведвае аб гісторыі стварэння верша «3 Новым годам», аўтарам якога з'яўляецца класік літоўскай літаратуры Людас Гіра; Я. Скрыган дзеліцца сваімі ўспамінамі аб Змітраку Астапенку; П. Пруднікаў расказвае пра паэта Алеся Пруднікава, закатаванага гітлераўцамі ў 1941 годзе.

І, нарэшце, заключны раздзел — «Пераклады». Усё больш беларускіх паэтаў звяртаецца да гэтага нялёгкага, але такога неабходнага віду творчасці. М. Танк, Ул. Караткевіч, А. Вярцінскі, А. Разанаў, А. Зарыцкі, Н. Гілевіч, А. Шаўня, Э. Агніцвет знаёмяць чытачоў з узорамі сучаснай рускай, украінскай, польскай, італьянскай, французскай, бельгійскай, а таксама класічнай балгарскай, венгерскай і славянскай паэзіі.

Сёння мы друкуем вершы з альманаха «Дзень паэзіі. 1971».

ВЫ ЧУЛІ, ЯК ПЛАЧУЦЬ ДРЭВЫ!..

Як ветру смуткуюць павевы
І ў жалбе прасторы палёў,
Вы чулі, як плачуць дрэвы,
Па тых, хто дамоў не прыйшоў!

Куды свой пагляд ні кінеш,
Журботны напеў вакол,
Здаецца, што дрэў галіны
Схіліліся ўсе на дол.

Плачуць таполі, бярозы
І нават малы дубок,

Нібы рассыпае слёзы
Кожны драбнюткі лісток.

Я чую дуброў размову
І доўгі, працяглы стогн,
І гэтая сумная мова,
Вядомая мне здавён.

Здаецца, пытаюцца:
— Дзе вы,
Сярод жа якіх курганоў!
Вы чулі, як плачуць дрэвы
Па тых, хто дамоў не прыйшоў!

Уладзімір ПАУЛАУ

ВЁСКА СІНЯГОЎ

Недзе ёсць за даллю сіль
Снягоў
Вёска з дзіўнай назвай —
Сінягоў.

Летам сена там бацькі касілі
І па столькі ставілі стагоў,
Што зіму ўсю толькі й гаварылі

Пра паездку ў вёску Сінягоў.

Выязджалі нанач, каб дахаты
Аж назаўтра змог прыйсці абоз.

І дамоў з зямлі той трыдзевятай
Кожны возчык яшчэ й штосьці вёз.

Бо там жэрды лепшыя на почап
І кулі чароту на страху,
Тараноў на мётках — колькі хочаш

Куды вы, маладыя журавы!
І я міжволі ўслед рукой махаю,
І пераспелы колас галавы
На сонечнае неба падымаю.

І арэхаў у цётка па мяху...
Можа ля Старобіна ці далей,—
Не скажу, не буду вам мانیць,—
Можа ў лесе, мо зусім на гале
Вёска тая дзіўная стаіць.

Толькі як пылку з забытых красак,
Што на лёгкім ветры растае,
Так і гэтай вёскі з былей, казак
Мне, сябры, часамі нестасе.

Аб адным я папрашу ўсяго:
Калі скажа хто, што анагдове
Пабываў у вёсцы Сінягове,
Вы хутчэй паслухайце яго.

Недзе ж ёсць за даллю сіль
Снягоў
Казачная вёска Сінягоў.

Яўгенія ЯНІШЧЫЦ

Не затрымаць трывожных журавоў,
І я стаю і думаю пра дзіва,
Што й для мяне няма найлепшых слоў,
Чым даль і сонца, маці і Радзіма.

Еўдакія ЛОСЬ

ЛІТОЎСКИ ХЛЕБ

«Жвярынас»—звярынец,
«кмінас»—кмін...
Сказаў беларус
ці прамовіў ліцвін!

Віецца Вілейка,
Плыве ў Вілію.
Віліяй клічуць
сяброўку маю.

Балтыйская хмарка
да мінскай імкне...
Вілія хлебам
частуе мяне.

Пад дожджыкам спорным
дыміцца ралля.
Вельмі салодкая
ў хлеба кіся!

Над Востраю Брамаю
чужаца сем...
Хлеб з кмінам духмяным,
як з голаду ем.

Не дома пяклі
і завецца не так,
а дужа знаёмы
у хлеба смак!

Марыя БІШЭЦІ

РАДАСЦЬ

Талерка нішчымнага варыва—
ўсяго засталася багацця.
А мы ж маладыя марылі
пра іншае шчасце...

Не гаварыце пра вайну!
Не пра яе мы, нявесты і жонкі,
снілі, вярнуўшыся, сны,
не для яе узыходзіла сонца,
дужэлі нашы сыны.

Не гаварыце пра вайну!
Бо хай нават горка, хай цяжка жывецца,
радасцей мала ў жыцці,
няхай лішніх грошай не вядзецца,

каб на кірмаш пайсці,
ды ведаем пэўна, што кожны вечар
ён, стомлены, зойдзе ў пакой,
спячоўку павесіць і

першыцца возьме
пяшчотнай, шурпатай рукой...
Для гэтага марым і ўпотай жадаем,
каб долю прыдбалі сыны,
і верым у шчасце, і паўтараем
ў чаканні скорай вясны:
«Хаця б не было вайны...»
Пакіньце нам, з усіх нашых надзей,
хоць бы смерць, але тую,
што дае прырода.
Пераклад з італьянскай мовы
Анатолія ШАУНІ.

Мінскае мастацкае вучылішча імя А. Глебава рыхтуе выкладчыкаў малявання і чарчэння для сярэдніх школ, мастакоў-афарміцеляў для работы ў лёгкай прамысловасці і гандлі, скульптараў-выканаўцаў. За сваё 24-гадовае існаванне вучылішча выпусціла каля 1 000 кваліфікаваных майстроў сваёй справы. НА ЗДЫМКУ: навучэнцы трэцяга курса вучылішча на эцюдах. На пярэднім плане выкладчык І. ГЛАВАВА [справа] і навучэнец Я. САКОВІЧ.

Фота Ул. КІТАСА.

ЛЕГЕНДАРНАЯ СТАЛІЦА ЛІТВЫ

Прыехалі ў Тракай позна веча-рам. Яшчэ якіх тысяча мет-раў ад аўтавазала — і мы трапілі ў іншую эпоху. Тут свой адлік часу, свой календар. І кожны лісток яго захоўвае следы мінулых часоў.

Замак на востраве ў Тракаі пасярод возера Гальвэ пабудаваны ў XIV—XV стагоддзях. Гэта адзіны ў Літве замак такога тыпу. Складзены з чырвонай цэглы сцены да гэтага часу захавалі непрыступнасць і моц. Адзіным сродкам зносін зямка з наваколлем з'яўляецца мост. Узровень вады ў возеры Гальвэ даўней быў больш высокі, амаль да самых сценаў крэпасці. З захадам сонца або пры набліжэнні непрыяцеля па-

дымаліся масты ля варот, і рывы вакол запаўняліся вадой, і замак рабіўся непрыступны. У музеі захаваліся старыя летапісы, у якіх расказваецца аб нялёгкім лёсе Тракая, набеггах ворагаў, асадах войскамі крыжаносцаў. Стрэллы і каменныя ядры былі бяспільныя супраць яго абаронцаў. І толькі аднойчы пасля шматмесяцавай асады замак быў захоплены і разбураны.

Але яго зноў адбудавалі, і з таго часу Тракай стаў рэзідэнцыяй літоўскіх князёў. У галоўнай зале была гасціная вялікага літоўскага князя Вітаўта. У музеі выстаўлена мэбля тых далёкіх часоў, прадметы ўжытку, шматлікія вырабы з

фарфору, шкла, узоры ткацтва.

У канцы XV стагоддзя сталіцай Вялікага княства Літоўскага стаў Вільнюс, а замак у Тракаі ператварыўся ў турму. Праз некалькі дзесяткаў год ён апустееў, зліняў роспіс на сценах, абсыпалася тынкоўка.

Карэзныя змены адбыліся ў Тракаі з прыходам да ўлады народа. Нашчадкі старажытных майстроў Літвы, што ўзводзілі легендарную крэпасць, вырашылі аднавіць замак. Сюды накіраваліся цесляры і муляры, гравёры і мастакі. Баржы з пяском і будаўнічым матэрыялам тут сустракалі з музыкай і кветкамі.

СПОРТ

ЛАРЫСА ЛАТЫНІНА ЗАДАВОЛЕНА

Ганаровай госцяй на V Усебеларускай спартакіядзе была алімпійская чэмпіёнка, старшы трэнер жаночай зборнай Савецкага Саюза Ларыса Латыніна. Яна падзялілася сваімі ўражаннямі ад выступленняў беларускіх гімнастаў:

— Я невыпадкова прыехала ў Мінск. Ужо на працягу многіх гадоў у зборнай пасяхова выступаюць выхаванкі трэнераў рэспублікі. Магу назваць А. Валчэцкую, Т. Аляксееву, Л. Петрык, а цяпер — Т. Лазковіч і В. Корбут. На гэтых спаборніцтвах мяне асабліва нарадавала выхаванка Вікенція Дзмітрыева Т. Лазковіч. На кожным гімнастычным снарадзе Тамара наказала складаньня і цікавыя камбінацыі. Па ўсім відаць, што яна разам з трэнерам рыхтуецца даць сур'ёзны бой саперніцам з Масквы і Расійскай Федэрацыі.

Я разумею засмучэнне Рэнальда Кныша і Олі Корбут. Па аб'ектыўных прычынах дзяўчына спраціла сваю праграму, і гэта, натуральна, адбілася на выніках.

— Тоня Кошаль, Наташа Фядотава, Тамара Прахоцкая, Ніна Левіна, Валя Лісава, Света Маскалёва — усе гэтыя дзяўчаты валодаюць высокім майстэрствам. І я думаю, што на спартакіядзе ў Маскве беларускія гімнасты будуць весці барацьбу за першае каманднае месца. Дадам яшчэ, што калі браць юнацкі састай, то ваіны спартсменкі па-за канкурэнцыю...

Не магу не ўспоміць самую юную ўдзельніцу Ліду Горбік. Гэта дзяўчынка прывабівае і прыроднай грацыяй і даволі сталым майстэрствам. Вось што значыць, калі ў рэспубліцы ёсць гімнастычная школа з традыцыямі і трэнерамі не шкадоўчы ні сіл, ні часу для падрыхтоўкі спартсменаў высокага класа.

ПЕРШЫ ШПАЖЫСТ

Міжнародная федэрацыя фехтавання штогод прысуджае спецыяльны прыз лепшаму спартсмену свету ў гэтым відзе спорту.

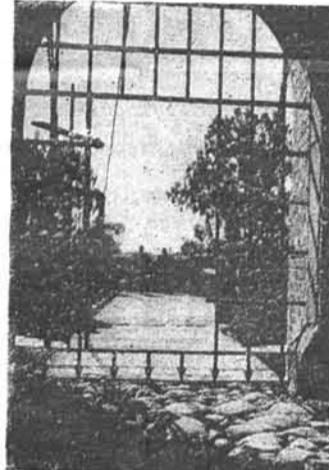
Улічваюцца і спартыўныя вынікі, і валявыя якасці фехтавальчыка, і яго адносіны да праціўнікаў, паводзіны на спаборніцтвах. 32-гі кангрэс Міжнароднай федэрацыі фехтавання прысудзіў ганаровы прыз лінчаніну Аляксею Ніканчыкаву. Заслужаны майстар спорту, аспірант Мінскага педагагічнага інстытута імя Горкага Аляксей Ніканчыкаў з'яўляецца выхаванцам заслужанага трэнера СССР Германа Бокуна. Ён трохразовы чэмпіён свету ў асабістым заліку, і неаднаразова — у камандных спаборніцтвах.

РЭДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-07-82,
33-03-15, 33-15-15
39-87-92.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі. Зак. № 723.

нашы славуця землякі

НЯСТОМНЫ ПРАЦАЎНІК НАВУКІ

Сярод тых, хто ў дарэвалюцыйны час усімі сіламі садзейнічаў таму, каб культурная спадчына беларусаў стала здабыткам сусветнай культуры, можна назваць і імя Паўла Шэйна.

У фондзе Віцебскай мужчынскай гімназіі захаваліся фармуляры спіс аб службе П. Шэйна, у якім ёсць такія звесткі: ураджэнец Магілёва, выхаванне атрымаў хатняе, у 1860 годзе пры Цвярской гімназіі здаў экзамен на званне хатняга настаўніка нямецкай мовы, у кастрычніку 1861 года пры Тульскай гімназіі — на званне настаўніка рускай мовы ў павятовых вучылішчах.

Дакументальныя матэрыялы сведчаць, што Шэйн працаваў выкладчыкам нямецкай мовы ў Віцебскай мужчынскай гімназіі са снежня 1865 па сакавік 1873 года.

У першыя ж гады жыцця ў Беларусі ён займаўся вывучэннем асаблівасцей мовы і побыту беларускага сялянства. Шэйн склаў праграму, аб якой у рапарце дырэктару народных вучылішчаў Віцебскай губерні ад 16 снежня 1867 года ён пісаў: «Прыкладаючы пры гэтым кароткую праграму для збірання помнікаў народнай твор-

часці беларусаў, якую я склаў па Вашай прапанове, гонар маю мільсціва прасіць... разаслаць яе, калі можна яшчэ да свят, да ўсіх штатных наглядчыкаў і павятовых настаўнікаў даверанай Вам дырэкцыі». Захаваўся экзэмпляр гэтай праграмы. Нягледзячы на сваю абмежаванасць, у той час яна мела вялікае значэнне для мабілізацыі мясцовых сіл і ўцягнення іх у вывучэнне культуры і побыту беларускага народа. У канцы праграмы Шэйн звяртаецца да ўсіх, пісаў: «Няўжо для грамадства больш блізкае знаёмства сутнасцю духу народа не ёсць ужо адно з важнейшых і самых важных сродкаў да паліпшэння яго лёсу, да далейшага вядзення яго па шляху сапраўднага прагрэсу?».

Шэйн шукаў спявачак і спевакоў, забіраўся ў самыя далёкія куткі. Ён стварае шырокую сетку карэспандэнтаў, якія ўнеслі значны ўклад у этнаграфічную навуку Беларусі. У 1869 годзе П. Шэйну было адпушчана 100 рублёў папярчыцелю Віленскай навучальнай акругі «ў дапамогу на выданне ім помнікаў беларускай народнай паэзіі». Дзякуючы гэтаму даследчык сабраў матэрыял, і ў 1873 годзе ў «Запісках геаграфічнага таварыства» была апублікавана яго вялікая работа «Беларускія народныя песні»,

якая атрымала высокую ацэнку акадэміка Я. Карскага.

У жыцці П. Шэйна было многа цяжкасцей. Ён не мог цалкам аддацца любімай справе, таму што трэба было зарабляць на кавалак хлеба. Хвароба часта прыкоўвала яго да ложка, патрэбна было лячэнне, а грошай не было.

Вясной 1870 года Шэйн папрасіў дырэктара вучылішчаў Віцебскай губерні выдаць яму дапамогу для паездкі ў Францбад для лячэння мінеральнымі водамі. Аднак той не даў яму дапамогі, а пераслаў прапанову папярчыцелю Віленскай навучальнай акругі, які таксама адмовіў, указавшы ў адносіне дырэктару вучылішчаў Віцебскай губерні: «Ці жадае Шэйн... адправіцца ў водпуск за граніцу за свой кошт?». На гэтай адносіне П. Шэйн зрабіў прышкел: «... адправіцца за граніцу для лячэння за свой кошт з-за адсутнасці ўласных сродкаў на гэты раз жадаць не магу?».

А ў гэты час выкладчык нямецкай мовы Віцебскай мужчынскай гімназіі быў вядомым вучоным, членам Рускага геаграфічнага таварыства.

Вынікам усёй шматгадовай даследчай дзейнасці Паўла Шэйна ў Беларусі з'явілася трохтомная работа «Матэрыялы для вывучэння побыту і мовы рускага насельніцтва Паўночна-Заходняга краю». Па насычанасці і шматграннасці бытавога матэрыялу гэта работа займае адно з ганаровых месцаў у этнаграфічнай літаратуры канца XIX стагоддзя.

Я. БРАВЕР.

СВЕДКІ БЫЛЫХ МОРАЎ

Помнікамі прыроды рэспубліканскага значэння ў Беларусі аб'яўлена некалькі геалагічных аб'ектаў. Сярод іх старажытныя кварцаваглауканітавыя пяскі, якія выходзяць на паверхню ў горадзе Добруш (бераг ракі Іпучы) і ў вёсцы Новы Крупец Добрушскага раёна. Гэтыя пяскі адносяцца да ліку тыповых марскіх адкладанняў.

У старажытнейшы геалагічны перыяд, які называецца палеагенам, мора некалькі разоў урываўся з поўдня на тэрыторыю Беларусі. Каля 40 мільёнаў год назад адбылося новае апусканне зямной кары, і значная частка Беларусі пакрылася бучакскім морам. Яго паўночная граніца праходзіла паблізу Пінска, Слуцка і Гомеля.

Праз некаторы час падкаціла кіеўскае мора, самае вялікае і глыбокае з тагачасных. Яго паўночны бераг знаходзіўся ў ваколіцах Мінска і каля Магілёва. Палессе і прылягаючыя раёны былі захоплены харкаўскім морам. Каля 30 мільёнаў год назад марскія воды назаўсёды пакінулі тэрыторыю Беларусі.

Магчыма, недзе ў нетрах нашай зямлі захаваліся жыхары тых часоў — марскія вожыкі, зоркі, губкі, мядузы, васьміногі, зубатыя кіты, акулы і скаты. Увагу геолагаў прыцягвае мінерал глауканіт, што ўтрымліваецца ў адкладаннях старажытных мораў. Яго можна выкарыстаць для ўгнаення глебы, змяшэння жорсткасці вады, вырабу высакаякаснай фарбы зялёнага колеру.

гумар

Імпрэсарыю — спявачцы:
— За адзін канцэрт вы запрашаеце суму, удвая большую, чым наш прэзідэнт атрымлівае ў тыдзень.

— Дык чаму б вам не запра-сіць яго спяваць?

***

— Не разумею, навошта мне трэба вучыць англійскую мову.

— Але ж пайсвета гаворыць на англійскай мове.

— Дык няўжо ж гэтага ма-ла?

***

У цырульні ўваходзіць кал-маты чалавек і звяртаецца да майстра:

— Пастрыжыце мяне, як у мінулы раз.

— Я той стрыжкі не памя-таю, я тут працую ўсяго тры гады.

***

Суддзя:

— Абвінавачаны, чаму вы ад-маўляецеся, што былі на месцы злачынства, калі 20 сведак па-цвярджаюць, што бачылі вас там?

Абвінавачаны:

— Ваша чэсць, я магу пры-весці вам сотні сведак, якія мя-не там не бачылі.

***

Старая — жабраку:
— Гэтыя штаны яшчэ зусім добрыя. Крыху падлатаць — і будуць як новыя!..

— Дык, можа, місіс, я зайду за імі праз гадзінку?